

БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ И ПАМЯТНИЦИ	ИСТИНСКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Институт №	204
Входна №	15.09.06
Секция №	17

СТАНОВИЩЕ

на проф. д.ист.н. Иван Александров Билярски

за защитата на дисертационния труд на

Ива Методиева Инджова

на тема

„Гърновска архиепископия-патриаршия през XIII-XIV век (вътрешно състояние и църковно-политически измерения)“

За присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

05.03.06 – История на България

Ива Инджова е магистър по история на Великотърновския университет „Свв. Кирил и Методий“ като в периода на обучението си се е специализирала както в областта на Средновековието, така и в ранна възрожденска проблематика. Докторантурата ѝ бе в Института за исторически изследвания, в секция „Средновековна история“. Познавам я от този период, когато докторантската ѝ подготовка премина в института и в групата, в които работя. Впечатленията ми са от времето на кандидат-докторантския конкурс, където тя се представи много добре. Бих могъл да кажа, че през последните няколко години тя се изяви като старателна и активна в работата си колега, която проявява широк интерес в областта на средновековната българска история и култура, вслушва се в мненията на колектива, в който работи и полага необходимите усилия за изготвянето на дисертационния си труд по една съвсем нелека тема.

Дисертацията на Ива Инджова бе разгледана и обсъдена два пъти в секция „Средновековна история“ при Института за исторически изследвания, БАН. При първото обсъждане, заедно с общата положителна оценка за изготвения труд бяха направени и множество забележки, повечето от които имаха технически характер, а други бяха свързани с организацията на текста или с пропуски в научния апарат или цитираната литература. Искам ясно да подчертая, че вследствие на направените указания, докторантката положи усилия и поправи пропуските си, представяйки един много подобър нов вариант на своя труд.

Разглежданият дисертационен труд се състои от увод, три глави и заключение, както и библиографска справка за цитираната историческа литература. Бих искал да отбележа, че обхвата на цитираната литература бе разширен след първото обсъждане на труда. Сега разполагаме с близо четиристотин заглавия, към които трябва да се прибавят още 112 книги и статии, с използваните извори. Всичко това дава добра основа за задълбочена научна разработка.

В уводната си част докторантката поставя въпросите, предмет на изследване в дисертацията, като проследява развитието на събитията в течение на двете столетия на Второто българско царство. Тя проследява и състоянието на изследванията по темата, като взема отношение към изложените тези и идеи и към най-съществените трудове на български и чуждестранни учени.

Първата глава на труда („Търновска архиепископия-патриаршия през XIII-XIV век“) е фокусирана върху историческото развитие на българската църква по време на Второто царство. Първият параграф на главата („Учредяване на Търновската църква“) представя раждането и първите стъпки на новата църква, като това е разгледано и осмислено преди всичко като политически акт, свързан с възстановяването на българската държава вследствие на движението на Асеневици. Разгледани са и отношенията с другите съседни автокефални или автономни църкви, както и диоцезът на Търновската архиепископия. Особен акцент е поставен върху континуитета в историята на българската църква и е подчертана връзката с Първото царство. Като преди всичко политически акт е представена и унията, сключена от цар Калоян с Рим, на която е посветен вторият параграф на първата глава („Унията на Търновската архиепископия с Римската църква“). Това е основно събитие в църковния живот на България не само през тази епоха, но и за цялото Средновековие, което би могло да бъде тема за отделна дисертация. В този смисъл авторката правилно е поставила акцента върху статута на българската църква в отношенията ѝ с Рим, както и международното ѝ положение между католическия и източноправославния свят. Третият параграф на главата е посветен на темата за създаването/възстановяването на патриаршеското достойнство на българския църковен глава („Учредяване на Търновската патриаршия“). Темата е разгледана в собствения ѝ политически и исторически контекст, в който България става главна сила в югоизточна

Европа след битката при Клокотница. Върнала се в лоното на Православието, Българската църква скоро трябва да се изправи пред ново предизвикателство, свързано с Лионската уния, на което е посветен четвъртия параграф на главата („Търновската патриаршия и Лионската уния от 1274 г.“). Лионският събор е знаменателно събитие не само от духовен характер, но най-вече църковно-политически и дипломатически. Последния пети параграф на първата глава представя последното столетие преди османското завоевание („Търновската патриаршия през XIV век“), което завършва със залеза на Търновската патриаршия. Като основна характеристика на главата трябва да се отбележи представянето на развитието на Българската църква по време на Второто царство почти изцяло в политически контекст. Няма съмнение, че това е един от възможните подходи към темата, макар и не единственият. Като заслуга на докторантката трябва да отбележа, че тя точно следва задачите, които си е поставила и ги изпълнява точно по начина, който предварително е избрала и ясно формулирала.

Втората глава е озаглавена „Вътрешно състояние на Търновската църква. Църковна йерархия, администрация и управление“ и е посветена на структурата и ръководните органи на църквата по време на Второто царство. Отделно е разгледана църковната йерархия, а също и църковната управа (различните църковно-административни служби). Териториалната епархийска организация е разгледана при съответните епархиални йерарси. Мисля, че това би могло да бъде по-обстойно разгледано. Главата е разделена на три параграфа: „Църковна йерархия“, „Църкви и манастири“ (те са разгледани поотделно) и „Държава и Църква“. Бих искал особено да подчертая като заслуга на дисертантката изготвянето на просопографски справки за всички известни български йерарси.

Третата глава е посветена на духовния живот по време на Второто царство. Разделена е на три параграфа. Първият носи заглавието „Богословско-догматични дебати. Ереси и църковни събори“ и бих казал, че е най-интересен в главата. Разгледани са различните ереси и дебати в Българската църква, каквито не отсъстват през епохата. Поради различния характер на явленията параграфът е разделен на два подраздела, съответно за XIII и за XIV век. Материята е трудна и не можем да кажем, че докторантката я е изчерпала, но се е справила добре в рамките на поставените ѝ задачи. Другите два параграфа представят връзките със Света Гора и различните духовни идеи и течения.

Заклучението представлява по-скоро резюме на дисертационния труд, нежели някакво обобщение на изводи и резултата на изследването.

Не бих искал да се спирам подробно на бележките, които могат да бъдат направени по труда. Разбира се, както всяко изследване, така и това би могло да съдържа някои моменти, нуждаещи се от корекция или добавки. Повечето от тях не засягат качествата на дисертацията, а биха могли по-скоро да допринесат за подобряването на текста с оглед бъдещото му издаване. Ще обърна внимание само на два момента. Първият е недостатъчно ясният проблем, поставен пред докторантката при уточняването на темата на дисертацията ми. Искам изрично да подчертая, че ако това е грешка, то не е на Ива Инджова. В този си вид дисертационният труд прилича на история на Българската църква през Второто царство и аз лично не мога лесно да схвана каква е темата, и кой е проблемът, които трябва да се разрешат. Втората забележка – и тя вече се отнася до бъдещо издаване на труда като книга – се отнася до библиографията. Тя би трябвало значително да се разшири с добавянето на нови и чуждестранни изследвания. Имайки предвид обаче какво е състоянието на нашите библиотеки и на финансирането на българската наука, това изобщо не може да се вмени във вина на Ива Инджова.

В заключение искам да отбележа, че проведената процедура и приложената документация и текстове по защитата на дисертационния труд напълно отговарят на изискванията на Закона. Същото може да се каже и за протичането на целия период на докторантурата, което е задължително условие за законното и успешно провеждане на защитата.

Във връзка с всичко, което отбелязах, аз гласувам убедено в полза на защитата на дисертационния труд и на присъждането на Ива Методиева Инджова на образователната и научна степен „Доктор“. Позволявам си да призова за същото и другите колеги-членове на научното жури.

София

13 септември 2016 г.

ПОДПИС:

